

Erteleyici Bilişler Ölçeği: Türkçe Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

The Adaptation of Procrastinatory Cognitions Inventory into Turkish: A Validity and Reliability Study

Ahmet GENÇ¹, Yaşar Barut²

Öz. Bu çalışmanın amacı Erteleyici Bilişler Ölçeği'nin Türkçe formunun psikometrik özelliklerinin incelenmesidir. Çalışma kapsamında birbirinden bağımsız iki farklı çalışma grubundan (N=209, N=204) veri toplanmıştır. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda toplam açıklanan varyansın %58 olduğu ve maddelerin iki faktör altında toplandığı görülmüştür. Benzer ölçek geçerliği için Genel Erteleme Eğilimi Ölçeği ve Karar Vermeyi Erteleme Eğilimi Ölçeği kullanılmıştır. Erteleyici Bilişler Ölçeği ile Genel Erteleme Eğilimi Ölçeği ve Karar Vermeyi Erteleme Eğilimi Ölçeği arasında Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu .59 ve .53 ($p<.01$) olarak hesaplanmıştır. Güvenirlik çalışması sonucunda Cronbach Alfa katsayısı .88 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test sonucuna göre ölçeğin birinci ve ikinci uygulaması arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($r=.83$, $p<.01$). Araştırma sonucunda Erteleyici Bilişler Ölçeği'nin erteleyici bilişleri ölçmede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler. Erteleme, biliş, ölçek uyarlama, geçerlik, güvenirlik

Abstract. The purpose of this research is to study the psychometrical features of the Turkish form of the Procrastinatory Cognitions Inventory. In the scope of the study, data were collected from two separate study groups (N=209, N=204). As a result of exploratory factor analysis, it was found that the total explained variance was %58 and that the items were grouped under two factor. For criterion validity, General Procrastination Inventory and Decisional Procrastination Inventory were used. The Pearson product moment correlation between General Procrastination Inventory and Decisional Procrastination Inventory was calculated as .59 and .53 ($p<.01$). The reliability study indicated that the Cronbach alpha coefficient was .88. According to the test retest results, there was a high level of a positive and meaningful relation between the first and second applications of the scale ($r= 0.86$, $p<.01$). This study showed that the Procrastinatory Cognitions Inventory was a valid and reliable instrument to procrastination cognitions.

Keywords. Procrastination, cognition, scale adaptation, validity, reliability

¹Psk. Dan., Ahmet Sarı Ortaokulu, Samsun, Türkiye. e-mail: ahmtgnc@gmail.com

²Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, Türkiye, e-mail: ybarut@omu.edu.tr

GİRİŞ

Tüm teknolojik gelişmelere rağmen işlerimizi halen yetiştiremiyoruz. Alışveriş için evden çıkmamıza gerek kalmadığı şu dönemde bile çoğumuz zamanın yetmediğinden şikayetçi. Belki de bu teknolojiye güvenerek “aman nasıl olsa yaparım” düşüncesiyle işlerimizi bir sonraki zamana bırakıyoruz. Kaldı ki Milgram’a (1991) göre erteleme daha çok teknolojik olarak gelişmiş ülkelerde görülmektedir. İşlerin yetiştirmemesinden, zaman yetmemesinden şikayet edilmesinin temel sebeplerinden birinin erteleme davranışı olduğu aşikardır.

Erteleme davranışıyla ilgili tanımlamalara bakıldığında araştırmacıların üzerinde anlaştıkları bir tanımlananın olmadığı görülmektedir. Örneğin Knaus (1998) ertelemeyi belirli bir zaman diliminde yerine getirilmesi gereken ve öncelikli olan bir işi bir zorunluluk olmaksızın erteleme veya son zamana bırakma olarak tanımlamaktadır. Burka ve Yuen (2008) işleri sonraya bırakma, Milgram ve Tenne (2000) ise görevleri yerine getirmek ve karar almaktan kaçınma, Lay (1986) ise kişinin niyetlerini gerçekleştirilmeyi ertelemesi olarak tanımlamaktadır. Uzmanların üzerinde anlaştığı bir tanımlama olmamasına rağmen hemen hemen tüm tanımlamalarda ortak nokta gecikme eyleminin varlığıdır (Wieland vd., 2018).

Araştırmalar erteleme davranışının özellikle yetişkinler arasında oldukça sık rastlanan bir olgu olduğunu göstermektedir. Genç yetişkin olarak nitelendirilebilecek üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalar öğrencilerin yaklaşık %30'unun erteleme eğiliminde olduklarını veya ertelemeden olumsuz olarak etkilendiklerini göstermektedir (McCown ve Roberts, 1994; Clark ve Hill 1994). Benzer şekilde yetişkinler üzerinde yapılan araştırmalar da yetişkinlerin yaklaşık %20'sinin erteleme eğiliminde olduğuna işaret etmektedir (Harriott ve Ferrari 1996). Kronik erteleme olarak değerlendirilen erteleme davranışının ise yetişkin nüfusta %28 oranında görüldüğü ifade edilmektedir (Ferrari vd., 2007).

Erteleme davranışsal, duyuşsal ve bilişsel öğeler içermektedir (Ferrari, 1995). Bir gecikmenin erteleme olarak değerlendirilebilmesi için salt gözlem yeterli değildir, erteleme davranışının tüm öğeleriyle incelenmesi gerekir (Wieland vd., 2018). Bireyi sosyal yaşantısından iş hayatına kadar birçok yönden olumsuz etkileyen erteleme davranışının nedenlerine ilişkin çalışmalar zaman yönetiminden benlik saygısına kadar çok geniş bir yelpazede incelenmiş olmasına rağmen erteleme davranışıyla ilgili halen aydınlatılması gereken alanlar mevcuttur ki bunlardan biri de ertelemenin bilişsel öğeleridir. Ertelemeci düşüncelerde belirgin bireysel farklılıklar vardır ve bu farklılıklar ortaya çıkan duygusal tepki açısından son derece önemlidir. Dahası, depresyon ve anksiyeteyi değerlendiren ölçeklerde gecikme davranışıyla ilgili farkındalığı yansıtan “Asla bitmeyecek”, “Başlayamıyorum”, “Ben hiçbir şeyi bitiremem” gibi otomatik öz-düşüncelere yer verilmektedir (Stainton vd., 2000).

Literatür incelendiğinde erteleme davranışını farklı başlıklar altında (genel erteleme, karar vermeyi erteleme, akademik erteleme gibi) değerlendiren çeşitli ölçekler bulunmaktadır ancak erteleme davranışıyla ilgili bilişsel değerlendirme yapabilecek bir ölçme aracına rastlanmamıştır. Bu çalışmada uyarlaması yapılan Erteleyici Bilişler Ölçeği'nin ülkemizde yapılan çalışmalarda erteleme davranışının daha iyi anlaşılmasına ve erteleme türlerinin daha iyi değerlendirilmesine (Stainton vd., 2000), diğer bir ifadeyle erteleme eğiliminin doğasının anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Grubu

Araştırma kapsamında iki ayrı çalışma grubundan veri toplanmıştır. İlk çalışma grubundaki katılımcılar yaşları 18 ile 30 arasında değişen (\bar{X} =22.54, S_s =1.74) 209 (144 kadın, 65 erkek) üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. İkinci çalışma grubu ise yaşları ise 18 ile 28 arasında değişen (\bar{X} =21.92, S_s =1.69) 204 (141 kadın, 63 erkek) üniversite öğrencisinden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Erteleyici Bilişler Ölçeği. Stainton vd. (2000) tarafından geliştirilen Erteleyici Bilişler Ölçeği (EBÖ) erteleme davranışıyla ilgili bireyin zihninden geçen düşünceleri değerlendirmeye yöneliktir. Bir diğer ifadeyle erteleyici düşüncelerdeki bireysel farklılıkları değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir (Flett vd., 2012). EBÖ tek faktörlü bir yapıya sahiptir ve tek bir toplam puan verir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 18, en yüksek puan ise 90'dır. Ölçekten alınan puanların yükselmesi bireyin son iki içerisinde zihninden geçen erteleyici bilişlerin fazlalığına işaret etmektedir.

Ölçek 5'li Likert tipindedir ve 18 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri erteleme davranışından yakınan bireylerle yapılan danışma deneyimlerine ve farklı bir biliş ölçeğinden (Flett vd., 1988) elde edilen maddelerin ertelemeyle ilgili düşünce ve davranışlara adapte edilmesiyle geliştirilmiştir. Ölçek erteleyici bilişlerin yanı sıra kişisel ve sosyal beklentilerin karşılanmamış olması (Daha sorumlu olmalıyım) ve erteleyicilerin kendilerini aldatmasıyla (Bu sefer çalışmalarımın gerisindeyim ancak bir dahakine farklı olacak) ilgili ifadeleri de içermektedir. Ölçekten elde edilen madde-toplam korelasyonları .40 ve üzerindedir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .94 olarak bulunmuştur.

Genel Erteleme Eğilimi Ölçeği. Lay (1986) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Balkıs (2006) tarafından yapılan ölçek tek boyutlu olup genel erteleme davranışını ölçen 15 maddelik 5'li Likert tipindedir. Ölçekten elde edilen en düşük puan 20, en yüksek puan ise 100'dür. Puanların yükselmesi bireylerin yüksek erteleme eğilimine sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı α = .82 olarak hesaplanmıştır (Lay 1986). Ölçeğin Türkçe uyarlaması Balkıs (2006) tarafından yapılmıştır. Tekrar test güvenilirliği r = .80 olarak bulunmuştur. Yapılan temel bileşenler analizinde varyansın %32'sini açıklayan tek bir faktör elde edilmiştir.

Karar Vermeyle Erteleme Eğilimi Ölçeği. Ölçek Mann (1982) tarafından Çatışmayla Başa Çıkma Davranışları Ölçeğinin bir alt ölçeği olarak karar vermedeki erteleme eğilimini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir (aktaran Balkıs, 2006). Ölçek 5'li Likert tipindedir ve 5 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınan puan arttıkça karar vermede erteleme eğiliminin de arttığına işaret etmektedir. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı α = .80, tekrar test güvenilirliği ise r = .69 olarak hesaplanmıştır. Balkıs (2006) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçeğin madde-toplam korelasyonlarının .36 ile .59 arasında değiştiği, iç tutarlık katsayısının ise α = .73 olduğu görülmüştür. Faktör yapısını belirlemek için yapılan temel bileşenler analizinde toplam varyansın %49'unu açıklayan tek bir faktör ortaya konulmuştur (Balkıs 2006).

İşlem

Ölçeğin uyarlama çalışmasını yapmak için öncelikle ölçeği geliştiren Murray Stainton'dan ilet yoluyla izin alınmıştır. İlk olarak ölçeğin İngilizce formu İngilizce ve Türkçe'yi iyi düzeyde bilen üç akademisyen tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Çeviriler tek forma dönüştürülmüş

ve oluşturulan form farklı üç dil uzmanı tarafından tekrar İngilizce'ye çevrilmiştir. Geri çeviri çalışmasının ardından ölçeğin Türkçe ve İngilizce formlarının birbirine yakın olduğu görülmüştür. Ardından ölçeğin Türkçe formu Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında beş akademisyene iletme yoluyla gönderilerek ölçek maddelerini değerlendirmeleri istenmiş ve gelen değerlendirmeler doğrultusunda ölçek maddeleri üzerinde birtakım değişiklikler yapılmıştır. Ölçeğin dilsel eşdeğerliğini sınamak için İngilizce Öğretmeni 32 kişiye ölçeğin önce İngilizce formu ardından Türkçe formu iki hafta arayla uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Dilsel eşdeğerlik çalışmasının tamamlanmasının ardından hazırlanan ölçek formları katılımcılara 1 ay içerisinde araştırmacılar tarafından uygulanmıştır. Her bir uygulama yaklaşık 15 dakika sürmüştür. Ölçeğin geçerliği için açılımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizlerinin yanı sıra benzer ölçek geçerliğine bakılmıştır. Güvenirlik çalışması ise Cronbach Alfa katsayısı ve test-tekrar test yöntemiyle incelenmiştir. Ayrıca testin toplam puanlarına göre oluşturulan alt %27 ve üst %27'lik grupların madde ortalama puanları arasındaki farkları ilişkisiz t-testi kullanılarak sınanmıştır.

BULGULAR

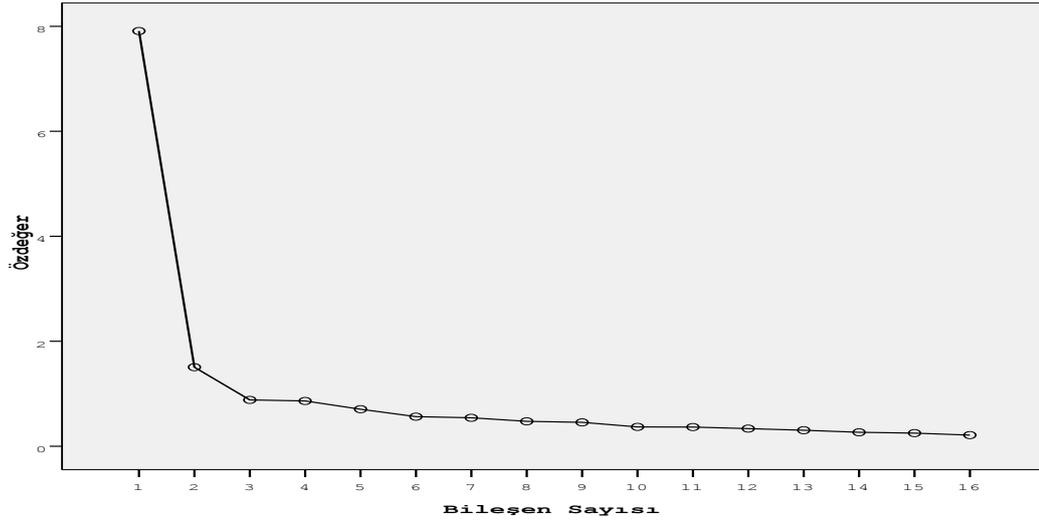
Dilsel Eşdeğerlik

Ölçeğin dilsel eşdeğerliğini sınamak için İngilizce Öğretmeni 32 kişiye ölçeğin önce İngilizce ardından Türkçe formu iki hafta arayla uygulanmıştır. Korelasyon analizi sonrasında ölçeğin İngilizce ve Türkçe formları arasında yüksek düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($r=.94$, $p<.01$).

Geçerlik Çalışmaları

Açımlayıcı Faktör Analizi

Büyüköztürk (2010) verilerin faktör analizine uygunluğunun Kaiser Meyer Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett (Sphericity) Küresellik testleriyle incelenebileceğini ifade etmektedir. Faktör analizi için KMO değerinin .90 ve üzeri olmasının mükemmel ve Barlett Sphericity testinin .05 düzeyinde anlamlı çıkması gerektiği belirtilmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk 2010). Mevcut araştırmada KMO değerinin .94 ve Barlett Sphericity testinin $\chi^2 = 2121.470$, $df = 153$, ($p < .01$) istatistiksel olarak anlamlı bulunması verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçek maddelerinin özdeğeri 1'den büyük olan iki faktör altında toplandığı görülmüştür. Analizler sonrasında ortaya çıkan 2 faktörün toplam varyansın %56.77'sinin açıkladığı görülmüştür. Ancak bazı maddelerin her iki faktörün de altında yer aldığı görülmüştür. Bu durumda sorunlu maddelerin silinerek madde sayısının azaltılmasına karar verilmiştir. Faktör yükleri arasında en az .10 fark olması kuralı temel alınarak (Büyüköztürk, 2002) yapılan değerlendirme sonucunda 5 madde ölçekten çıkarılmıştır. Kalan 13 madde için temel bileşenler analizi tekrarlandığında maddelerin yine 2 faktör altında toplandığı ve toplam varyansın %58.59'unu açıkladığı görülmüştür. Şekilde 1'deki çizgi grafiği incelendiğinde 2. faktörden sonra kırılmanın olduğu görülmektedir.

Şekil 1. Çizgi grafiği

Faktör yükleri için .32 sınır değer olarak kabul edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2001). Faktör yükleri incelendiğinde bir grubun altında farklı işaretlere sahip faktör yükü olmadığı görülmüştür. Ölçek maddelerinin faktör yükleri .63 ile .81 arasında hesaplanmıştır. Ölçek maddelerinin faktör ortak varyansı ve faktör yük değeri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	Faktör Ortak Varyansı	Döndürme Sonuçları	
		Faktör 1	Faktör 2
2	.67	.80	
4	.67	.78	
3	.63	.75	
12	.57	.70	
11	.49	.69	
8	.49	.65	
9	.56	.64	
15	.69		.81
13	.65		.76
17	.64		.72
5	.59		.69
10	.58		.66
16	.40		.63

Açıklanan toplam varyans = %58.59

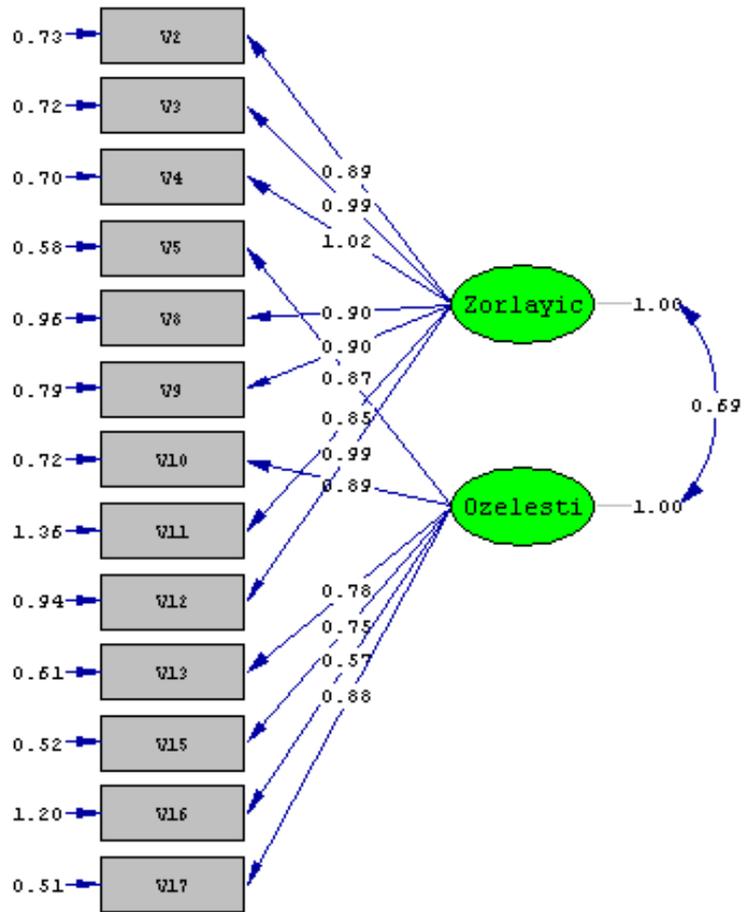
EBÖ’nün birinci boyutu Zorlayıcı Bilişler olarak adlandırılmıştır. Varyansın %47’sini açıklayan bu faktör 7 madde içermektedir. İkinci boyut ise Özeleştiril Bilişler olarak adlandırılmıştır. Varyansın %11’ini açıklayan bu faktör ise 6 maddeden oluşmaktadır.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Doğrulayıcı faktör analizi daha önceden belirlenmiş ve sınırlandırılmış bir yapının bir model olarak doğrulanıp doğrulanmadığının test edildiği bir analizdir (Çokluk vd., 2010). Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarını geçerli kabul edebilmek için modele ait uyum iyiliği indekslerinin yeterlilik göstermesi gerekmektedir. Uyum İyiliği İndeksi (Goodness of Fit Index, GFI), Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Normed Fit Index, NFI), Görelî Uyum İndeksi

(Relative Fit Index, RFI), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index, CFI) ve Fazlalık Uyum İndeksleri'nin (Incremental Fit Index, IFI) 0.90'dan büyük değerlerde olması yeterli düzeyde uyumun olduğu, değerlerin 0'a yaklaşmasının kötü, 1'e yaklaşmasının mükemmel uyum gösterdiği, Standartlaştırılmış Ortalama Hataların Karekökü (Standardized Root Mean Square Residuals, SRMR) ve Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü'nün (Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA) ise 0.05'ten küçük olmasının iyi uyumu, 0.10'in altında olması ise kabul edilebilir bir uyum iyiliğini, ki-kare değerinin serbestlik derecesine oranının ise 3'ün altında olmasının mükemmel uyumu gösterdiği belirtilmektedir (Çokluk vd., 2010; Şimşek, 2007; Yılmaz ve Çelik, 2009).

Doğrulamalı faktör analizi için uyum indeksleri incelendiğinde ki-kare değerinin serbestlik derecesine oranının (147.48/64=2.30) 3'ün altında yeterli düzeyde bir değere sahip olduğu görülmüştür. Diğer uyum indeksleri incelendiğinde RMSEA=0.08, SRMR=0.05, GFI=0.91, AGFI=0.90, NNFI=0.90 NFI=0.87, RFI=0.85, CFI=0.92 ve IFI=0.92 olarak hesaplanmıştır. DFA sonucunda elde edilen uyum indeksleri incelendiğinde modelin uyumlu olduğu görülmektedir. Ölçeğin faktörleri ve maddelerine ilişkin standartlaştırılmış parametre tahminlerinin yer aldığı model Şekil-2'de sunulmuştur.

Chi-Square=147.48, df=64, P-value=0.00000, RMSEA=0.081

Şekil 2. Doğrulamalı Faktör Analizi Modeli

Benzer Ölçek Geçerliliği

Ölçeğin benzer ölçek geçerliliğini belirlemek için Lay (1986) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Balkıs (2006) tarafından yapılan Genel Erteleme Eğilimi Ölçeği ve Mann (1982)

tarafından Çatışmayla Başa Çıkma Davranışları Ölçeğinin bir alt ölçeği olan ve Türkçe'ye uyarlaması yine Balkıs (2006) tarafından yapılan Karar Vermeyi Erteleme Eğilimi Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar EBÖ'nün yeterli düzeyde benzer ölçek geçerliğine sahip olduğunu göstermektedir (Tablo 2).

Tablo 2. EBÖ, GEEÖ ve KVEEÖ Arasındaki Korelasyonlar

	GEEÖ	KVEEÖ
Zorlayıcı Bilişler	.45**	.43**
Özeleştirel Bilişler	.66**	.55**
EBÖ Toplam	.59**	.53**

**p<.01

EBÖ'nün Güvenirlik Çalışması

EBÖ'nün güvenirlik çalışması Cronbach Alfa katsayısı ve test-tekrar test yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Elde edilen Cronbach Alfa katsayıları zorlayıcı bilişler, öz-eleştirel bilişler alt ölçekleri ve ölçeğin tamamı için sırasıyla .84, .85 ve .88 olarak ölçülmüştür. Ölçeğin test-tekrar test güvenirliliği 78 katılımcı üzerinde iki hafta arayla uygulanarak elde edilmiştir. İki uygulamadan elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayıları zorlayıcı bilişler, öz-eleştirel bilişler alt ölçekleri ve ölçeğin tamamı için sırasıyla .80, .81 ve .83 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test güvenirliliği çalışması sonucunda ölçeğin birinci ve ikinci uygulamaları arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Madde Analizi

EBÖ'nün madde analizleri madde toplam korelasyonlarına ve %27'lik üst-alt grup maddelerinin arasındaki farklara bakılarak incelenmiştir. Madde-toplam korelasyonu test maddelerinden alınan puanlar ile testin toplam puanı arasındaki ilişkiyi açıklar. Madde toplam korelasyonlarının pozitif ve yüksek olması, maddenin benzer davranışları örneklediğini ve testin yüksek iç tutarlılığa sahip olduğu anlamına gelir. Madde-toplam korelasyonu .30 ve üzeri olan maddelerin bireyleri iyi derecede ayırt ettiği söylenebilir (Büyüköztürk 2010). EBÖ madde toplam korelasyonları ile alt %27 ve üst %27'lik grupların madde puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin t testi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. EBÖ Madde Analizi Sonuçları

Madde	Madde-Toplam Korelasyonu	t (Alt %27 – Üst %27)
2	.63	14.56***
3	.66	15.10***
4	.68	15.95***
5	.64	11.56***
8	.60	13.74***
9	.67	15.69***
10	.64	11.14***
11	.54	11.41***
12	.66	16.90***
13	.61	9.78***
15	.59	7.38***
16	.40	6.46***
17	.65	10.99***

Tablo 3 incelendiğinde EBÖ'nün madde toplam korelasyonlarının .40 ile .68 arasında değiştiği ve t değerlerinin anlamlı olduğu saptanmıştır (p<.001). Madde-toplam korelasyonlarının .30'dan büyük olması ve %27'lik alt-üst grup madde karşılaştırmaları için kullanılan t testi sonuçlarının tüm maddeler için anlamlı çıkması ölçekteki maddelerin güvenilirliklerinin yüksek olduğunu ve aynı davranışları ölçmeye yönelik olduklarını göstermektedir (Büyüköztürk, 2010).

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemizde erteleme davranışıyla ilgili yapılacak çalışmalara farklı bir bakış açısı ve hız kazandıracağı düşüncesiyle bu çalışmada Stainton vd. (2000) tarafından geliştirilen EBÖ'nün Türkçe'ye uyarlanması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda yapılan analizler sonucunda EBÖ'nün, orijinalinden farklı olarak, 13 madde ve 2 boyuttan oluşan bir yapı sergilediği görülmüştür. Hesaplanan iç tutarlılık katsayıları ve test-tekrar test güvenilirliğinden elde edilen değerler ölçeğin güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğunu göstermiştir. Ayrıca ölçeğin benzer ölçek geçerliğini belirlemek için yapılan çalışmalarda Genel Erteleme Eğilimi Ölçeği ve Karar Vermeyi Erteleme Eğilimi Ölçeği ile arasında yeterli düzeyde, anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ölçekler arasındaki anlamlı ilişkiler EBÖ'nün geçerliğine yönelik bir kanıt olarak düşünülebilir.

Savaşır'a (1994) göre ölçek uyarlama ölçek maddelerini birebir çevirmek veya ölçeğin mevcut yapısını korumak değildir. Bununla birlikte yurt dışında geliştirilmiş ölçeklerin Türkçe uyarlama çalışmalarında kültürel farklılıklardan dolayı ölçek yapısında birtakım değişikliklerin olabileceği bilinmektedir (Özen ve Sümer, 2013). Bu çalışmada da ölçeğin orijinal yapısından farklı bir yapı göstermesinin nedeni kültürel farklılıklar olabilir. Bir diğer sebebi ise orijinal ölçeğin oluşturulmasında Flett vd. (1998) tarafından geliştirilen Mükemmeliyetçi Bilişler Ölçeği'nin, ki bu çalışmanın Türkçe uyarlaması Altunbaş (2014) tarafından yapılmıştır, ifadelerinden yararlanılmasından kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Çünkü MBÖ'de yer alan ifadeler erteleme/gecikmeyle ilgili düşüncelere adapte edilerek EBÖ'nün orijinal formuna eklenmiştir. Ancak yapılan inceleme sonucunda bu maddelerin EBÖ'nün Türkçe formunda ayrılmadığı, bir diğer ifadeyle her iki boyuta da dağıldığı görülmüştür. Bu nedenle ölçeğin Türkçe uyarlamasında 2 boyutlu bir yapı göstermesinin nedeninin orijinal ölçeğin oluşturulması aşamasında izlenen bu yoldan ziyade kültürel etkiden kaynaklandığı düşünülmüştür.

Bu çalışmada uyarlaması yapılan EBÖ erteleme davranışının daha iyi anlaşılmasına, erteleme davranışıyla baş etmede kullanılabilecek stratejiler geliştirmesine katkı sağlayabilir. Bu bağlamda EBÖ erteleme davranışını azaltmaya yönelik yapılacak çalışmalarda (psikoeğitim, grupla psikolojik danışma gibi) ertelemenin bilişsel yönünün tespit edilmesinde kullanılabilir. Özellikle bilişsel temelli yaklaşımları kullanan ruh sağlığı alanı çalışanlarına erteleme davranışından muzdarip danışanlarına yönelik yardım sürecini planlamada ciddi katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bunların yanı sıra akademik erteleme, karar vermeyi erteleme ve genel erteleme gibi erteleme türlerinin incelenmesi ve değerlendirilmesinde kullanılabilir. Diğer taraftan konuyla ilgili yapılacak çalışmalarda EBÖ'nün farklı psikolojik yapılarla ilişkisinin araştırılması ölçeğin geçerliğine dair ek bulgular sağlaması bakımından yararlı olacaktır.

EBÖ'nün psikometrik özelliklerinin incelendiği bu çalışmanın birtakım kısıtlıkları da bulunmaktadır. Ölçeğin geçerlik özelliklerini değerlendirmek için kullanılan örneklem sayısı azdır. Bir diğer kısıtlılık cinsiyet dağılımındaki eşitsizliktir. İleride yapılacak çalışmalarda örneklem sayısının artırılmasının yanı sıra cinsiyet dağılımının dengeli olması durumunun göz önüne alınmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca gelecek çalışmalarda ölçeğin benzer ölçek geçerliğinin haricinde ayırt edici geçerliğinin de incelenmesinin ölçeğin geçerliğine dair daha güçlü kanıtlar elde edilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Sonuç olarak Erteleyici Bilişler Ölçeği'nin Türkçe formunun psikometrik özelliklerine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde ölçeğin erteleyici bilişleri tespit etmede kullanılabilecek bir ölçme aracı olduğunu söylemek mümkündür. Bu çalışmayla Türk kültürüne kazandırılan bu ölçeğin erteleme davranışıyla ilgili yürütülen çalışmalardaki önemli bir ihtiyacı karşılayacağı ve alan yazınına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Altunbaş, G. (2014). *Psikoeğitim programının üniversite öğrencilerinin bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin kullanımına ve mükemmeliyetçi bilişlerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Balkıs, M. (2006). *Öğretmen adaylarının davranışlarındaki erteleme eğiliminin, düşünce ve karar verme tarzlarıyla ilişkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32, 470-483.
- Burka, J. B. ve Yuen, L. M. (2008). *Procrastination: Why You Do It, What to Do About It Now?*. Cambridge: Da Capo Press.
- Clark, J. L., ve Hill, O. W. (1994). Academic procrastination among African American college students. *Psychological Reports*, 75, 931-936.
- Çokluk, Ö., Şekercioglu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler için Çok Değişkenli İstatistik: Spss ve Lisrel Uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ferrari, J. R., Diaz-Morales, J. F., O'Callaghan, J., Diaz, K., ve Argumedo, D. (2007). Frequent behavioral delay tendencies by adults: International prevalence rates of chronic procrastination. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 38, 458-464.
- Flett, G. L., Stainton, M., Hewitt, P., Sherry, S. ve Lay, C. (2012). Procrastination automatic thoughts as a personality construct: An analysis of the procrastinatory cognitions inventory. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, 4, 223- 236.
- Harriott, J., ve Ferrari, J. R. (1996). Prevalence of procrastination among samples of adults. *Psychological Reports*, 78, 611-616.
- Knaus, W.J. (1998). *Do It Now! Break the Procrastination Habit*. New York: John Wiley & Sons.
- Lay, C. H. (1986). At Last, My Research Article On Procrastination. *Journal of Research in Personality*, 20(4), 474-495.
- McCown, W. ve Roberts, R. (1994). A Study of academic and work-related dysfunctioning relevant to the college version of an indirect measure of impulsive behavior. *Integra Technical Paper, Radnor*, 94-98.
- Milgram, N. A. (1991). Procrastination. R. Dulbecco (Yay. Haz.) *Encyclopedia of Human Biology* içinde (s.149-155). New York: Academic Press.
- Milgram, N. N. ve Tenne, R. (2000). Personality correlates of decisional and task avoidant procrastination. *European Journal of Personality*, 14, 141-156.
- Özen, A. ve Sümer, N. (2013). Evlilikte kızgınlık, üzüntü ve suçluluk duygularının ifade biçimlerinin ölçümü. *Türk Psikoloji Yazıları*, 16, 36-55.
- Savaşır, I. (1994). Ölçek uyarlamasındaki sorunlar ve bazı çözüm yolları. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9, 27-32.
- Stainton, M., Lay, C. H. ve Flett, G. L. (2000). Trait procrastinators and behavior/trait-specific cognitions. *Journal of Social Behavior and Personality*, 15(5), 297-312.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş: Temel ilkeler ve Lisrel Uygulamaları*. Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2001). *Using Multivariate Statistics*. Boston: Allyn & Bacon.

- Wieland, L. M., Grunschel, C., Limberger, M. F., Schlotz, W., Ferrari, J. R., ve Ebner-Priemer, U. W. (2018). The ecological momentary assessment of procrastination in daily life: Psychometric properties of a five-item short scale. *North American Journal of Psychology*, 20(2), 315-339.
- Yılmaz, V. ve Çelik, H. E. (2009). *Lisrel ile Yapısal Eşitlik Modellemesi-1*. Ankara: Pegem Yayıncılık.